

типовых моделей современной семьи; необходимости улучшения подготовки педагогов к взаимодействию с различными типами семей. Представляются и анализируются результаты открытого конкурса «ВМЕСТЕ! Партнёрство учебных заведений и семей». Конкурс инициировал Институт педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины, 2013 г. к его организации присоединились и другие академические структуры НАПН Украины.

Ключевые слова: новые тенденции демографического развития, диверсификация семей, социальное партнёрство, конкурс «ВМЕСТЕ! Партнёрство учебных заведений и семей».

Galyna LAKTIONOVA Svitlana MASHKINA
Partnership between the education establishments and the families: new realities and experiences

On the basis of interdisciplinary approach the authors debate the importance of development of partnership

between the educational establishments and the families, which in current conditions becomes a systematic resource for improvement of the quality of education, child's well-being. In particular, the stress is made on the utilization of potential of families but not only parents; accepting the incomplete family is one of the typical models of modern family; of the necessity of improvement of preparation of educators for interactions with different types of families. The results of open competition «TOGETHER! Partnership between educational establishments and families» are also presented in the article. In 2013 the competition, which is still going on, was initiated by the Institute of Pedagogical Education and Adults Education and other structures of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

Keywords: new tendencies of demographical development, new types of families, social partnership, an innovative pedagogic technology which is an open competition «TOGETHER! Partnership between educational establishments and families»

Книга vs. комп'ютер, телевізор, смартфон та ігрова приставка, або Як заохотити дітей до читання

Сергій РАДЧЕНКО,
м. Черкаси, підприємець

Учителів та багатьох батьків все серйозніше бентежить те, що діти сьогодні мало читають або не читають зовсім. Причин цього може бути багато, але головна досить очевидна – книжка не витримує конкуренції з різними електронними гаджетами та телевізором. У розвинених країнах, де занурення дитинства у віртуальну реальність почалося трохи раніше, ніж у нашій державі, психологи та лікарі вже кілька років б'ють на сполох. Адже серед дітей кількість нових діагнозів та випадків серйозних психологічних порушень, пов'язаних із комп'ютеризацією та електронізацією середовища, зросла в геометричній прогресії. І найефективнішим та перевіреним засобом протидії цьому вважається книга. Останніми роками бібліотеки та книжкові крамниці

за кордоном значно «помолодшали», з'явилися відділи для дітей двох–чотирьох, чотирьох–шести, шести–восьми років, а в найпрогресивніших країнах – і для вікової групи від народження до одного року. Причому, не лише у дитячих бібліотеках, а й у масових, аби заохотити батьків до спільних відвідувань. Є там і відповідні книжки «до 12 місяців», «12–24 місяців», тощо. Залученням дітей до читання займаються досить потужні громадські організації, використовуючи всі наявні важелі впливу. Наприклад, патроном англійської «Спілки письменності» є герцогиня Корнуольська, дружина Принца Чарльза, спадкоємця королівського престолу. А одним із амбасадорів Спілки є легендарний футболіст Джон Террі. Всі британські діти цікавляться футболом. Саме для таких юних фанатів Спілка розробила спеціальну програму, яка виявилася дуже ефективною.

В Україні поки що дитяча бібліотека зорієнтована на школярів. Однак учителі початкових класів добре знають, якщо дитина приходить в перший клас, не маючи потягу до книжки, вміння отримувати задоволення від читання, то у неї мало шансів стати хорошим учнем. А вік від трьох до шести років – найсприятливіший, аби привчити дитину до книжки. Уявімо собі досить звичайну сьогодні ситуацію – запропонуємо такій дитині вибір між кількома різноманітними гаджетами та книжкою (хоча, звісно, досвід спілкування з планшетом чи смартфоном у багатьох дітей є ще з першого чи другого року

життя). Майже стовідсотково можна бути впевненим, що книжка залишиться на останньому місці в цьому рейтингу. Але можна бути впевненим і в тому, що більшість батьків, насамперед ті, хто свідомо ставиться до своєї батьківської місії, бажають, щоб вона стала переможцем у цьому змаганні. Тож треба зробити так, аби саме книжка спочатку привернула увагу дитини, а потім ця увага була б сконцентрована саме на книжці і дитину ніщо не відволікало б. Чи можна цього досягти? Звичайно, але для цього треба створити відповідні умови. Передусім забезпечити спеціально організований простір, що сприятиме розвитку бажаної активності дітей, причому шляхом значного рівня самостійності. Надалі спиратися на цілеспрямовану, компетентну діяльність дорослих, але суто допоміжну, підтримувальну, спрямовуючу, без тиску на дитину. З практичного погляду, дорослі мають відповісти на запитання: «Якими мають бути перші книжки?», дібрати їх індивідуально для кожної окремої дитини і використати певні методики для ефективного спілкування дитини з книгою.

Саме для того, щоб підтримати книжку, сприяти розвитку зацікавленості до неї у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, формуванню звички до читання був розроблений та впроваджений за допомогою гранту від компанії «Монсанто» проект «Кімната перших книжок», відкритий в травні цього року в дитячій бібліотеці с. Червона Слобода Черкаського району. У проекті був використаний як власний батьківський досвід, так і досвід раніше виконаних проектів у різних родин та в дитячому будинку родинного типу, а також кілька виступів з майстер-класами на науково-практичних конференціях і семінарах шкільних психологів, педагогів, бібліотекарів та працівників дитячих садків. Пріоритетна увага простору приділяється зовсім не випадково. Умови для користування всією згаданою електронікою створюються в два кроки – придбання та під'єднання їх до електромережі. А з книжкою зовсім інша справа. Можна купити десятки книжок, але є дуже великим ризик, що вони пролежать в шафі, так і не привернувши бажаної уваги дитини.

У створенні простору «Кімнати перших книжок» використано всі складові інтер'єру:

- колір стін, підлоги та меблів. Приємний жовтий (але не яскравий і не насичений) колір шпалер дав змогу створити світлу, веселу, і водночас спокійну загальну атмосферу, гармонійно доповнену меблями та підлогою кольору натуральної деревини;

- меблі – книжкові полички з відкидними столиками, крісла кількох видів, диванчики, мобільні «кабінки» для читання та прослуховування аудіо – були спеціально розроблені під дитячий зріст. Наприклад, для дітей двох–трьох років маленькі крісла були одного розміру, а для чотирьох–п'яти та шести–семи років – інших, звичайно, трохи більших. Діти у цьому віці люблять ховатися, будуючи, наприклад, різноманітні «халабуди» з усього, що потрапляє під руки. Це ніщо інше як вияв інстинкту

самозбереження. В такому укритті діти почувають себе спокійно, тож їх інший інстинкт – пізнання – має можливість виявитися більш виразніше. Ми запропонували невеличкі кабінки, стінки яких були обладнані вузькими підставками-поличками для книжок, які споглядали на дітей своїми титульними сторінками. Настінні полички, на яких книжки теж розташовано «обличчям» до маленького читача, виконані в комплекті з відкидним столиком, що регулюється по висоті – відповідно до зросту малюка. Тобто, меблі додають приміщенню та книжкам привабливості, забезпечують легкість і зручність у доступі та використанні;

- освітлення – індивідуальне для кожного читачького місця;

- додаткове обладнання представлено магнітними дошками з літерами та мультимедійним комплексом із великим телевізором. І телевізор тут зовсім не випадково, хоча на перший погляд завданням є відволікти дітей від нього. Але в цьому випадку ми зробили телевізор спільником книжки. Адже частина книжок добиралася за алгоритмом «книжка українською мовою – аудіокнижка та фільм (або мультфільм) українською мовою – книжка англійською мовою (деякі і німецькою) – аудіокнижка та фільм англійською мовою». Переважно це були казки – «Попелюшка», «Чарівник із Країни Оз» (більш відома нам як «Чарівник Смарагдового міста»), казки Андерсена, «Мауглі», «Вінні-Пух». Тобто, головні персонажі, події, пригоди героїв книжки вже були добре знайомі дітям, у такий спосіб відповідна книжка стає більш зрозумілою і засвоїти її буде набагато легше. І іноземними мовами теж. Наш батьківський досвід – яскраве підтвердження цьому.

На наш погляд, щоб збільшилися шанси книжки на перемогу в запропонованому змаганні, вона має відповідати таким принципам:

1. **У книжці розповідається про щось привабливе, зрозуміле і добре знайоме дитині.** Хлопчики, наприклад, більше цікавляться машинками, літаками тощо. Тож це може бути книжка саме про ці знайомі та цікаві речі.

2. **Книжка має бути своєрідним ключем до оточуючої реальності.** Наприклад, прямуючи з дитиною в зоопарк, знайдіть книжку про зоопарк чи звірів. І після відвідування дитина забере з собою спогади та враження, матеріалізовані у вигляді книги – картинок та відповідних слів. Сьогодні можна зустріти книжки з серії «Моя перша книга про...» (море, ліс, театр тощо). Кілька таких «путівників» – і дитина легко засвоїть нові слова, підтримані реальними речами та їх малюнками. А якщо збираєтеся на дитячу виставу до театру – тож хай дитина «випадково» знайде і перегляне відповідну книжку і повернеться до неї після спектаклю.

3. **Книжка повинна викликати сильні яскраві емоції.** Якось один чотирьохрічний малюк у нас на дачі «зустрів» сімейство їжаків. Як же емоційно і захоплено він реагував на цю зустріч! Аж раптом його бабуся збагнула, що на дачі у неї лишилася ще з її

дитинства книжечка С.Маршака «Тиха казка», саме про сімейство їжачків. Книжку віддали малюкові, і він з нею не розлучався кілька наступних днів – і до грудей притискав, і на ніч просив бабусю почитати, поруч із нею засинав і прокидався... От і маємо чудовий приклад, де спрацювали обидва принципи: їжаки були знайомі малюкові, зустріч із ними викликала сильні емоції, а книжка опинилася в потрібному місті у потрібний час.

4. Назва книжки має бути персоніфікованою, тобто з іменем дитини в назві. Це точно приверне її увагу. Серед 100 найкращих книжок для дітей у США 60% мають імена, навіть якщо головний персонаж – тваринка песик, кіт, слоненя чи пташка. «Гаррі Поттер» – зовсім не випадковість, хоча можна було б вигадати якісь інші назви, щось на кшталт «Учень з Хогвартсу». Можна ще згадати Карлсона, Алісу, Пеппі Довгапанчохо та ін. А якщо такої книги не знайдеться, то батьки можуть виготовити її самі. Це легко зробити за допомогою цифрової фотографії, комп'ютера та фотоальбома. Наприклад: «Що знайшов Михайлик в лісі?», «З ким Івасик зустрівся в зоопарку?» та ін. До речі, і Аліса, і Вінні-Пух та й чимало інших відомих персонажів виникли саме так.

5. Книжка для дітей повинна мати виховне значення, моральний посил. Під час одного проєкту для дитячого будинку сімейного типу я подарував малюкам фільм «Чарівник з країни Оз» (1939 рік, США). Для того, щоб вони зрозуміли її моральний посил, я запитав їх: що шукали головні герої? Залізний Дроворуб шукав серце, Страшила – розум, Лев – сміливість, а дівчинка Еллі хотіла повернутися додому. Іншими словами, людина має бути доброю, розумною, сміливою і шанувати сімейні цінності. Ми це все проговорили разом із дітьми. Через кілька тижнів я приїхав до них, вони підбігли до мене із нещодавно придбані книжкою «Чарівник Смарагдового міста». Я запитав, чи всі зрозуміли, про що ця книжка? «Так, – відповіли мені діти. – Про розум, сміливість, серце і бажання повернутися додому». Троє з них були рідними дітьми, а семеро прийомними. Відчувалося, що фраза «повернутися додому» була для прийомних дітей найважливішою, адже вони знайшли свій дім. Я зрозумів, що ніхто й ніколи не промовляв її так, як ці діти. Отже, книжка спрацювала. До речі, є велика різниця між паперовою книжкою та електронною – вона може постійно «дивитися» на дитину, нагадуючи їй про важливі життєві речі. А електронний файл просто чекає на чергове завантаження.

Проєкт «Кімната перших книжок» – це поки що експеримент, всі заінтриговані: що з того вийде? Але ж зрозуміло, що проєкт запрацює на повну силу лише тоді, коли і дорослі будуть небайдужими, підтримають бібліотеку, залучатимуться самі і приводитимуть своїх дітей. Для багатьох із них це може стати ледве не єдиною можливістю зустрітися з великим розмаїттям дитячих книжок, враховуючи їх нинішню вартість. Залучити батьків украй важливо, адже діти читають у тих сім'ях, де читають батьки.

Дуже доречно, щоб і в дитячий кімнаті чи в квартирі був облаштований куточок для читання, з маленьким кріслом, маленькими полицками, з яких би на дитину дивилися книжки, які мають шанси стати улюбленими.

Адже, як зазначав В.Сухомлинський, книжки повинні стати для мудрого вихованця другом, наставником, учителем.

✓ ДОВІДКОВО

Статтю на відкриття рубрики «РАЗОМ!...» підготував Сергій Радченко. Він економіст-міжнародник за освітою, має досвід керівництва великими аграрними і промисловими компаніями, а останніми роками – приватний підприємець, консультант з менеджменту. Батько двох дорослих синів. А ще – Посол музею «Бітлз» у Ліверпулі, ініціатор та організатор багатьох імпрез, присвячених творчості всесвітньо відомої четвірки.

У 2014 р. Сергій Радченко спільно з дружиною Ольгою Радченко, кандидатом історичних наук, доцентом Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, став одним із лауреатів конкурсу «РАЗОМ! Партнерство навчальних закладів і родин». А у поточному році він розробив та здійснив за підтримки гранту компанії «Монсанто» проєкт «Кімната перших книжок» у сільській бібліотеці Смілянського району Черкаської області.

Сергій Радченко як представник батьківської громади увійшов до складу журі конкурсу «РАЗОМ! Партнерство навчальних, культурно-освітніх закладів, соціальних служб і родин».

Він володіє шістьма мовами, багато подорожує, цікавиться проблемами дизайну освітнього, офісного та житлового простору, впродовж останніх років бере участь у конференціях, дискусіях, майстер-класах, радіопрограмах, присвячених проблемам освіти і виховання. Саме завдяки такій участі з'явився намір підготувати книжку про дизайн простору, який сприяє розвитку і вихованню дитини. Отже, серед авторів педагогічних видань, які є батьками, цілком можливо, з'явиться й представник України.